

به نام خدا

استاد

یاد

www.ketab.ir

سرشناسه	۱	بامسیان، پروین (سروشیان)، ۱۳۱۲ -
عنوان و نام پدیدآور	۲	یاد سروایستاده؛ زندگینامه جانبایندگان و آزادگان زرتشتی از مشروطیت تاکنون (۱۳۹۵ = ۱۳۸۰) / پژوهش و نوشته پروین بامسیان (سروشیان) به یاری نخستیندخت فرهادی / ویراستار بودرجمهر پریخیده.
مشخصات نشر	۳	تهران: بهجت، ۱۳۹۶.
شابک	۴	۹۷۸-۶۰۰-۳۳۸-۰۵۴-۷
وضعیت فهرست نویسی	۵	فیبیا
عنوان دیگر	۶	زندگینامه جانبایندگان و آزادگان زرتشتی از مشروطیت تاکنون (۱۳۹۵ - ۱۳۸۰).
موضوع	۷	شهیدان زرتشتی -- ایران - سرگذشتنامه / Zoroastrian martyrs -- Iran - Biography / شهیدان -- ایران -- سرگذشتنامه
موضوع	۸	Martyrs -- Iran -- Survivors - Diaries / شهیدان -- ایران -- بازماندگان - خاطرات / Martyrs -- Iran - Biography
موضوع	۹	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- شهیدان - سرگذشتنامه / Iran-Iraq War ۱۹۸۰-۱۹۸۸ -- Martyrs - Biography
موضوع	۱۰	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- آزادگان - خاطرات / Iran-Iraq War ۱۹۸۰-۱۹۸۸ -- Released captives - Diaries*
موضوع	۱۱	جان بازمانان -- ایران - سرگذشتنامه / Disabled veterans -- Iran - Biography
موضوع	۱۲	اسیران جنگی -- ایران - خاطرات / Prisoners of war -- Iran - Diaries
شناسه افزوده	۱۳	فرهادی، نخستیندخت، ۱۳۳۹ - / پریخیده، بودرجمهر، ویراستار
رده بندی کنگره	۱۴	DSR۱۶۲۵/ب۲ ۱۳۹۶
رده بندی دیویی	۱۵	۹۵۵/۰۸۴۳۰۹۲۲
شماره کتابشناسی ملی	۱۶	۴۶۹۵۴۹۱

یاد سروایستاده

گردآورنده: پروین بامسیان (سروشیان)
 به یاری نخستیندخت فرهادی
 بازخوانی و ویرایش: بودرجمهر پریخیده
 چاپ: گلشن
 چاپ اول: ۱۳۹۶
 شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
 قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

انتشارات بهجت

تهران، خیابان ولیعصر، دوراهی یوسف‌آباد، شماره ۱۹۷۸، تلفن: ۸۸۹۶۷۱۷۶، دورنگار: ۸۸۹۵۷۱۷۶

دفتر توزیع و فروش انتشارات بهجت

تهران، خیابان میرزای شیرازی، شماره ۱۶۲، تلفن: ۸۸۸۹۹۰۷، دورنگار: ۸۸۹۴۱۱۴۶

www.behjatpublication.com
 info@behjatpublication.com

انتشارات بهجت

۷	پیش‌گفتار
۹	پیش‌گفتار ویراستار
۱۳	بخش نخست: جان باختگان
۱۶	(۱) جان باختگان زرتشتی در جنبش مشروطیت
۱۶	۱-۱: پرویز شاه جهان
۱۹	۲-۱: فریدون خسرو اهرستانی
۲۳	(۲) جان باخته مهرداد فرارونی ۱۳۳۴-۱۳۵۸
۳۱	(۳) جان باخته کامران گنجی ۱۳۳۹-۱۳۵۹
۵۱	(۴) جان باخته مهندس کیخسرو کیخسروی ۱۳۳۹-۱۳۵۹
۶۱	(۵) جان باخته پرویز آبادی ۱۳۲۵-۱۳۶۰
۶۷	(۶) جان باخته بهروز باستانی ۱۳۴۰-۱۳۶۰
۷۳	(۷) جان باخته داریوش شهزادی ۱۳۲۸-۱۳۶۰
۸۳	(۸) جان باخته مهندس فرهاد خادم ۱۳۳۶-۱۳۶۰
۹۵	(۹) جان باخته دکتر اسفندیار داراییان ۱۲۹۹-۱۳۶۱

۱۰۳	۱۰) جان باخته استواریکم پزشکیار فریدون نژادکی ۱۳۲۴-۱۳۶۲
۱۱۳	۱۱) جان باخته جمشید گشتاسبی ۱۳۴۲ - ۱۳۶۳
۱۱۹	۱۲) جان باخته دیهیم شهریاری ۱۳۴۲-۱۳۶۴
۱۲۳	۱۳) جان باخته رستم مهربان آذرباد ۱۳۴۴-۱۳۶۵
۱۲۹	۱۴) جان باخته جهانبخش بهمرد نمیرانیان ۱۳۳۸-۱۳۶۵
۱۳۷	۱۵) جان باز و جان باخته سهراب بزرگ چمی ۱۳۱۴-۱۳۶۵
۱۴۳	۱۶) جان باخته داریوش آبادیان ۱۳۱۷-۱۳۶۶
۱۴۷	۱۷) جان باز و جان باخته مهرداد آبادیان ۱۳۲۷-۱۳۸۳
۱۵۵	۱۸) جان باز و جان باخته پرویز سربانی ۱۳۲۸-۱۳۸۹

بخش دوم: جان بازان و آزادگان

۱۶۵	۱) آزاده جان با سرش انشاری ۱۳۴۶-...
۱۷۵	۲) جان باز پارسو، دخت ۱۳۳۹-...
۱۸۱	۳) جان باز آزاده پرویز، پادشاهی ۱۳۴۰-...
۱۸۵	۴) جان باز آزاده رستم خرم دین ۱۳۲۲-...
۲۰۳	۵) آزاده خسرو خسروی ۱۳۴۵-...
۲۱۷	۶) جان باز اردلان رشیدی ۱۳۳۷-...
۲۲۱	۷) آزاده فرشید شمسی ۱۳۴۴-...
۲۴۵	۸) آزاده فرشید غیبی ۱۳۴۵-...
۲۵۱	۹) جان باز ترور گلرخ مهری ۱۳۲۹-...
۲۵۹	۱۰) آزاده هرمزدیار نامداران ۱۳۴۴-...
۲۶۵	۱۱) آزاده مهربان نوشیروانی ۱۳۴۶-...
۲۷۵	برای مطالعه بیشتر

ای سرو ایستاده بن، تا ابد بمان
تو یادگار جوانان در خور غم‌ده باش
گر بی‌مزار و بی‌گفن و بی‌نشانه باش
ای سرو سرفراز از آن‌ها نشانه باش

وطن، سرزمین یا میهن، به هر نامی که خوانده شده، مقدس و آزادی و سربلندی آن باعث غرور و افتخار ملت‌ها است. حفظ و پاسداری از ارزش‌های شناخته شده هر کشور به عهده مردم و به‌ویژه جوانان آن مملکت است.

جنگ، این بلای خانمان سوز که جز کشتار، ویرانی، آوارگی، فقر و بدبختی، نتیجه دیگری به بار نیاورده، نشانه خودخواهی، تعصب و ددمنشی حکمرانانی است که تنها به فکر چپاول و غارت و دست‌اندازی به خاک سرزمین‌های دیگر هستند و برای رسیدن به خواسته خود از هیچ جنایت و خیانتی روی‌گردان نیستند. دفاع از آب‌و‌خاک و سرزمین مادری وظیفه هر فرد از آحاد ملت، از هر قوم و دین و آیینی است. در این دفاع مقدس چه جوانانی که به خاک و خون کشیده و چه خانواده‌هایی که تا ابد داغ‌دار همسران، فرزندان و نزدیکان خود شدند و چه

آرزوها و رویاهایی که بر باد می‌رود و تنها نشانی که به یادگار می‌ماند افتخاری است که از فداکاری و جان‌نشاری آن‌ها در یاد و خاطره مردم باقی خواهد ماند.

در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران و دفاع مقدس، هزاران هزار جوان برای نجات خاک ایران از دست دشمن، جان خود را فدا کردند. جوانان زرتشتی نیز بنا بر وظیفه ملی و دینی خود در این دفاع مقدس شرکت کرده و در این راه تعدادی جان باختگان، مفقودالاثر، جان‌بازان و اسیر شدند. اما همگی در یک راه و یک هدف گام نهادند و آن آزادی و سربلندی سرزمین اهورایی ایران بود.

سال‌هاست از پایان جنگ تحمیلی گذشته و دوران بازسازی اماکن و زیرساخت‌ها نیز به انجام رسیده است. اما هنوز در بعضی از استان‌ها آثاری از ویرانی‌های جنگ ب‌ب‌مانده. با این حال نمی‌توان ویرانی‌هایی که بر روح و جسم خانواده‌های جان‌باختگان، جان‌بازان و آزادگان وارد شده را نادیده گرفت.

جوانان و ویران‌پرستان زرتشتی دوش‌به‌دوش دیگر هم‌زمان دلیر و جان‌بر کف ایرانی، با مهرزات و جان‌فشانی‌های بی‌مانند، برای نجات میهن و سرافرازی هم‌وطنان‌شان، از جان و مال خود دریغ نکرده‌اند. زنده نگه داشتن یاد و خاطره این عزیزان و سرور عاطفات خانواده جان‌باختگان، از انقلاب مشروطیت تا انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی چراغ راه آینده است.

آیندگان باید به یاد داشته باشند که جان‌فشانی این عزیزان در گذشته صلح و امنیت کنونی را برایشان فراهم کرده تا بتوانند با کسب دانش و همت خود در راه آبادانی و سربلندی ایران بکوشند و در زمان‌هایی که این سرزمین و آب‌و‌خاک در خطر هجوم دشمن قرار گرفت، با دفاع دلیرانه و فدا کردن جان خود از رود ددمنشان و جنایت‌کاران به خاک مقدس ایران، جلوگیری کنند.

دروغ به روان پاک تمام جان‌باختگان راه ایران زمین و در پیاس به جان‌بازان و آزادگان سرافراز این خاک پاک.

پیش‌گفتار ویراستار

کتابی که پیش روی دارید؛

بخشی از تاریخ شفاهی جنگ و تاریخ شفاهی زرتشتیان است. سرگذشت غم‌ها و شادی‌های خانواده‌ها و کسانی است که انقلاب و جنگ زندگی آن‌ها را دگرگون ساخت. نوشته‌های این کتاب به‌روشنی، زنده و قابل لمس، عزم و اراده ایرانیان را در دفاع از میهن خویش نشان می‌دهد. یگانگی و همبستگی همه ایرانیان، از هر دین و قومی را مانند یک فیلم مینمایاند. در این چشمان‌مان به نمایش درمی‌آورد. نشان‌دهنده زندگی دلیرانی است که در روزگار پر به میهن‌شان تجاوز شد، دلاورانه و با چنگ و دندان از آب و خاک خود دفاع کردند. مبارزه‌نامه‌ای است در برابر بیداد و زور که نشان می‌دهد ایرانی، مبارز خط اول جبهه است. با سیم است. نامه پایمردی زنان و مردانی است که استبداد و تجاوز را بر نمی‌تابند و برابر با بر و آیین خود به مبارزه با آن برمی‌خیزند.

چه شد که این کتاب نوشته شد؟

همواره این پرسش که چرا جامعه زرتشتی برای ثبت و ماندگاری سرگذشت جان‌باخته‌ها، جان‌بازان و آزادگان زرتشتی کاری نمی‌شد، آزرده‌ده بود. پاسخ روشن بود؛ چرا توقع از دیگران، باید آستین‌ها را بالا زد و کار را خود زرتشتیان برانجام برسانیم. جرقه زده شد. برای برداشتن گام نخست راه هموار نبود. ... و به گفته «...» که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکل‌ها». بیش از ۳۰ سال گذشته بود از نگاه جامعه نام جان‌باختگان فقط در آیین‌های درگذشتگان، تقویم زرتشتیان و جام جان‌باختگان کانون دانشجویان زرتشتی زنده بود. نام آزادگان هیچ جا نبود. این جان‌برکفان را جامعه نمی‌شناخت. کم‌وبیش در میان خانواده و خویشان خود شناخته شده بودند ولی سرگذشت‌شان از زبان خودشان هیچ‌گاه شنیده نشده بود. گرچه روزنامه‌ها و مجلات به شرح زندگی برخی از جان‌باختگان، جان‌بازان و آزادگان به کوتاهی و به صورت پراکنده

پرداخته بودند، ولی بیشتر آن‌ها گمنام بودند. درباره برخی از جان‌باختگان و آزادگان کتاب‌هایی از زبان خانواده و خود آن‌ها نوشته شده و از سوی نهادهایی که به سرگذشت و تاریخ جنگ پرداخته‌اند، به چاپ رسیده است، ولی درباره همه‌شان چنین کتاب‌هایی منتشر نشده است. می‌بایست آیندگان کتابی داشته باشند که در آن بخشی از تاریخ جان‌بازی‌های گذشتگان خود را بخوانند و به آن‌ها آفرین گویند که آن‌چه دارند از، از خودگذشتگی‌های این سرافرازان است.

این کتاب چگونه نوشته شد؟

گام نخست پیدا کردن خانواده جان‌باختگان و البته، گامی دشوار بود. از آن‌ها زمان گفتگو گرفتیم. گفتگو با آن‌ها هر بار ساعت‌ها به درازا کشید. به یاد آوردن ریز خاطرات برای بیشترشان غم‌انگیز بود. لحظه‌ها دوباره جلوی چشم‌شان آمد. چه اشک‌ها که نریختند و ما هم هم‌اکنون آن‌ها گریستیم.

بعضی از پدر و مادر با دیگر زنده نبودند. از برخی هیچ خویشتن‌و قوم درجه اولی زنده نبود. ولی کار باید پیش می‌رفت از خیریشان دورتر، دوستان و یا هم‌کلاسی‌هایشان یاری خواستیم. از جزییات زندگی خانواده‌ها پرسیدیم. نگاه‌مان این بود که افزون بر پی بردن به زندگی جان‌باخته و آزاده، زندگی دیگر اعضای خانواده را نیز بشناسیم چرا که بسیاری از گوشه‌های زندگی اجتماعی زرتشتیان برای‌مان روشن می‌شد. همه گفتگوها را ضبط کردیم.

برای نوشتن و یا کامل‌تر کردن سرگذشت‌ها گاه به اطلاعات کسانی که در خارج از کشور زندگی می‌کردند نیز نیاز داشتیم. به آن‌ها نامه نوشتیم. بیشترشان به گرمی پاسخ‌مان را دادند و توانستیم به نوشته‌ها و عکس‌هایی که بر اختیار داشتند دسترسی پیدا کنیم. هم‌چنین برای گردآوری برخی اطلاعات به ناچار به کرمان سفر کردیم و پای صحبت پدر، مادر و یا خویشان جان‌باختگان نشستیم.

همه آن‌چه ضبط شده بود به صورت نوشته پیاده شد. خاطری را که با موضوع کتاب نمی‌خواند و البته کم هم نبود، کنار گذاشته شد. کتاب از نظر جابجایی جمله‌ها، ترتیب تاریخی و الفبایی کردن نام آزادگان بازنگری و بار دیگر نوشته شد. دوباره در حین ویرایش، کتاب برای بار سوم بازنویسی شد. اطلاعاتی را که تا دقایق آخر و نزدیک به چاپ به دست‌مان رسید به کتاب افزودیم.

پس از این فکر کردم جا دارد گستره زمانی را تا دوره انقلاب مشروطه بزرگتر کنم و زندگی‌نامه مجاهدین زرتشتی را نیز بنویسم. از این رو با پژوهش در تاریخ، شرح زندگی دو جان‌باخته جنبش مشروطیت را به آغاز کتاب افزودم.

جمع‌آوری عکس‌های کتاب، داستان خود را دارد. گردآوری برخی عکس‌های کتاب از داخل و خارج کشور کار دشواری بود. اگر سرگذشت‌هایی را در این کتاب می‌بینید که یکی‌دوتا عکس بیشتر ندارند به این سبب است که با همه کوششی که کردیم نتوانستیم عکس دیگری پیدا کنیم و یا خانواده و خویشان جان‌باخته نخواستند عکس دیگری به ما بدهند.

در پایان، پس از بازنویسی، ویرایش و بازخوانی، نوشته‌ها برای خانواده‌ها فرستاده شد تا خوانش و ضبط‌گیری آخر توسط آن‌ها صورت گیرد و اگر کم و یا زیاد کردنی نیاز است، انجام گیرد. همه نوشته‌های این کتاب از سوی خانواده‌های جان‌باختگان و آزادگان مورد تایید قرار گرفت. و از برای آن‌ها اجازه چاپ گرفته است.

کتاب را که بحران خوانید دید که نویسندگان درباره سرگذشت جان‌باختگان و آزادگان هیچ اظهارنظری نکردند، چه پرسش‌های بسیاری هنوز در ذهنمان بی‌پاسخ مانده است. برای نمونه؛ چرا برخی از فقودالائرها قبر دارند و بسیاری حتی قبر و سنگ‌قبر و هیچ نشان و اثری در آرزگاه‌های زرتشتی ندارند؟

سپاسگزاریم از: همه خانواده‌هایی که همکاری آن‌ها نبود این کار به سرانجام نمی‌رسید. همه آزاده‌هایی که زندگی خود را خالصانه و بی هیچ کم‌وکاستی برای‌مان تعریف کردند.

همچنین سپاس داریم: از خانم ماندانا خادمی کلانتری که با صبر و دقت کار تایپ کتاب را به خوبی به سرانجام رساندند، از مهدی دهخدا در دفتر نشر آریا که با خلوص نیت و بدون هیچ چشم‌داشتی کار اسکن عکس‌ها را انجام داد و از بهنام پرخیده برای تدوین عکس‌ها. نیز سپاسگزارم از بانوان تربیتی باریا و نرگس فانی برای مشخص کردن عنوان و مقدمه کتاب به زبان انگلیسی.

بی‌گمان مدیر و دست‌اندرکاران انتشارات بهجت که حاصل تلاش‌مان را آماده و به زیور طبع آراستند، درخور سپاس ویژه و آفرین‌ها هستند.